

razlikovati istorijsku nauku, istorijsku kulturu i tradiciju sećanja, premda su ova tri nivoa rasprave tesno povezana (sva tri nivoa su se najjasnije ispoljila u međunarodnoj Goldhagen-debati 1996/98). 1. Rezultati akademske istorijske nauke samo u izuzetnim slučajevima privlače vannaučnu publiku jer ih treba prevesti. Tek kada se prevedu javnosti može se govoriti o istorijskoj kulturi. 2. Profesionalni istoričari su samo deo onih koji učestvuju u raspravi o prošlosti. Neretko se njihov stručni autoritet ignoriše. U krizama su uticajniji ljubitelji istorije. Kada se oni umešaju u historiografiju stvara se posebna medijska istorijska kultura. 3. Sećanje koje se prenosi tradicijom je pretežno usmeno, prenosi se porodicom, krugom prijatelja i sl. Još je živa potreba za stvaranjem smisla posredstvom istorijskog pripovedanja. Pitanje je koje priče i koji izvori u javnoj istorijskoj kulturi imaju nadmoć? Historiografija može oblikovati mit koji stvara identitet, ali može biti i neprijatna uznemirujuća, argumentovana i pouzdana nauka. Treba pomenuti još neke pojmove koji se od skora javljaju. Tako "istorijska politika" istražuje "sporove oko istorije kao političkog događaja u demokratiji sa posebnim težištem na motivima političkih aktera". A "kultura sećanja" je pojam nastao u suočavanju Nemaca sa holokaustomi sadrži sledeće dimenzije: socijalnopsihološku (koja se pita o osećajnom i egzistencijalnom značaju istorijskih zbivanja), političko-pravnu i političko-kulturnu. Pored toga, kod kulture sećanja u središtu je i naučno-dokumentarno, estetsko-ekspresivno i ritualno suočavanje sa prošlošću: kulturološko istraživanje odnosa prema prošlosti preko spomenika i načina prerade prošlosti, oblici mitologizacije, ritualizacije i sakralizacije (koji npr. kod Aušvica sežu do religijskog sećanja i mitske martirologije) itd.

Kritičko suočavanje sa prošlošću podrazumeva prevrednovanje različitih oblika društvene svesti, pre svega njenog najracionalnijeg segmenta – nauke. Naučne prerade istorije prisutnije su kod zemalja koje su imale burni i diskontinuirani razvoj. Pri tome je upadljiva sličnost obrazaca kod različitih zemalja. Ono što je u Francuskoj nazvano "Višijevski sindrom" (H. Rousso), tj. način na koji se sećanje na maršala Petena poriče, iskrivljava, potiskuje, prihvata ili zloupotrebljava – može se objasniti samo ako se posmatra iz perspektive šireg ili užeg napetog sklopa istorijata političkih i socijalnih sukoba ove zemlje. Međutim, više država ima svoj Višijevski sindrom. To su sve one koje potiskuju u zaborav vlastitu službenu saradnju sa nacističkim okupatorom. Istorija je čuvar nacionalnog sećanja koje daje koheziju naciji (strukturnu istoriju teže je uklopiti u nacionalni šablon historiografije jer istoriju poima šire i složenije). Višijevski sindrom istorije i sećanja u Francuskoj dugo je bio postojan 1944-1970. Bila je čvrsta saglasnost oko potiskivanja tamnih godina Višija koja je počivala na isticanju pokreta otpora Golista i komunista čime je poražena Francuska uvedena u red antifašističkih nacija. Španski istoričari se takođe razilaze kod ocene nasilja u građanskom ratu: frankistički pobednici su tvrdili da je nasilja bilo samo kod republikanaca, kompromisniji su zagovarali pristup "pola-pola", a treća struja (koju su antikomunisti ironično nazivali "romantičnom") tvrdila je da je terora bilo neuporedivo više kod nacionalista nego nego kod komunista. Slične prirode su sporovi u savremenoj Mađarskoj oko zbivanja iz 1956. Ovde su istoričari podeljeni u nekoliko tabora, više na političkoj nego na profesionalnoj osnovi, a javnom mnjenju je teško da se snađe u haosu tumačenja. Trajnost ovom sučeljavanju daju ideologije različitih partija u čijem jezgru su prisutne različito obojene ocene istorije. Kod pomenutih primera "teško opterećenog sećanja" istorija se teže probija jer osećanja vezana za zbivanja ne slabe. Večno prisutna prošlost (npr. oko Višija) ne blede, jer je skopčana sa istorijskim utemeljenjem aktuelnih partijskih interesa. Obnova sećanja verovatno je bila najdramatičnija kod nacionalističkih historiografija